دین در سینمای شرق و غرب

مکاتب شرقی (هندو، بودا، لامائیسم، تائو، کنفسیوس و شینتو)

مکاتب غربی (مسیحیت، یهودیت و فرقه‌های وابسته)

محمد حسین فرج‌نژاد

محمد سعید قشقایی

محمد جواد عرب سالاری

و همکاران

سرشناسه:	فرج‌نژاد، محمدحسین ،۱۳۵۹ش-
عنوان و نام پدیدآور:	دین در سینمای شرق و غرب، در دو بخش مکاتب غربی (مسیحیت، یهودیت و فرقه‌های وابسته) و مکاتب شرقی (هندو، بودا، بودای تبتی، تائو، کنفوسیوس و شینتو)
تکرار نام پدیدآور:	محمدحسین فرج‌نژاد، محمدسعید قشقایی، محمدجواد عرب‌سالاری؛ ناظر: غلامرضا یوسف‌زاده.
مشخصات نشر:	قم: اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۱۳۹۶ش.
مشخصات ظاهری:	۷۴۸ ص.
شابک:	۹۷۸- ۹۶۴ - ۵۱۴ - ۳۹۱ - ۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
سایر همکاران:	سعید ارجمندفر، رفیع‌الدین اسماعیلی، محمدحسن فرج‌نژاد، سیدابوالفضل فرزانه، حکیمه مهدیان، حفیظه مهدیان، الهام عباسی، راضیه سادات تنکابنی، فائزه حسین‌خانی ـ
یادداشت کتابنامه:	ص [۶۹۷] ـ ۷۱۳؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت:	نمایه
موضوع:	دین و سینما
موضوع:	سینما ـ جنبه‌های مذهبی
موضوع:	دین و سینما ـ نقد و تفسیر
موضوع:	سینما ـ شرق و غرب ـ نقد و تفسیر
شناسه افزوده:	قشقایی محمدسعید،
شناسه افزوده:	عرب‌سالاری، محمدجواد
شناسه افزوده:	یوسف‌زاده غلامرضا، ناظر
شناسه افزوده:	صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
شناسه افزوده:	صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، دفتر پژوهش‌های بنیادی، مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
شناسه افزوده:	صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه.
رده بندی کنگره:	PN ۱۹۹۵ / ۹ ف ۴ د ۹۶،۱۳۹۶
رده بندی دیویی:	۷۹۱ / ۴۳۶۸۲
شماره کتابشناسی ملی:	۴۲۴۶۷۲۹

دین در سینمای شرق و غرب

مکاتب شرقی (هندو، بودا، لامائیسم، تائو، کنفسیوس و شینتو)
مکاتب غربی (مسیحیت، یهودیت و فرقه‌های وابسته)

نویسندگان و همکاران پروژه:

محمدحسین فرج‌نژاد: مدیر پروژه و بخش مکاتب غربی
محمدسعید فشقایی: مدیر فصل‌های بودیسم، تائوئیسم و کنفسیوس
محمدجواد عرب سالاری: مدیر فصل‌های شینتوئیسم و هندوئیسم

سعید ارجمندفر، رفیع‌الدین اسماعیلی، محمدحسن فرج‌نژاد، سیدابوالفضل فرزانه
حکیمه مهدیان، حفیظه مهدیان، الهام عباسی، راضیه سادات تنکابنی، فائزه حسین‌خانی

ناظر پروژه: غلامرضا یوسف‌زاده

صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران
اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه
دفتر پژوهش‌های بنیادی دین و رسانه
گروه هنر، ارتباطات و فضای مجازی
و انجمن سواد رسانه‌ای طلاب
مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

دین در سینمای شرق و غرب

مکاتب شرقی (هندو، بودا، لامائیسم، تائو، کنفسیوس و شینتو)
مکاتب غربی (مسیحیت، یهودیت و فرقه‌های وابسته)

نویسندگان و همکاران پروژه:
محمدحسین فرج‌نژاد، محمدسعید قشقایی، محمدجواد عرب سالاری
سعید ارجمندفر، رفیع‌الدین اسماعیلی، محمدحسن فرج‌نژاد، سیدابوالفضل فرزانه
حکیمه مهدیان، حفیظه مهدیان، الهام عباسی، راضیه‌سادات تنکابنی، فائزه حسین‌خانی

ناظر پروژه: غلامرضا یوسف‌زاده
ویراستار: محمدحسن فرج‌نژاد
طراح جلد: حسن کریمی
مدت زمان پروژه: ۱۳۸۸ـ۱۳۹۶
ناشر: اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: قم- زیتون.
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶ش.
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه.
شابک: ۴ - ۳۹۱ - ۵۱۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸
قیمت: جلد شومیز ۳۸۰۰۰۰ ریال. جلد سخت ۴۰۰۰۰۰ ریال.

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.
نشر الکترونیکی اثر بدون کسب اجازه کتبی از ناشر ممنوع است.

اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه

قم، بلوار امین، اداره کل پژوهش های اسلامی رسانه
تلفکس: ۳۲۹۱۵۵۱۱ ۰۲۵ www.irc.ir
تهران، جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرزمین
تلفکس: ۰۲۱۲۲۰۱۴۷۳۸
مشهد، خیابان امام خمینی(ره)، جنب باغ ملی
ساختمان صبا، طبقه سوم
تلفن: ۰۵۱۳۲۲۱۵۱۰۶

مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
انجمن سواد رسانه‌ای طلاب www.eshragh.ir
تلفن انجمن: ۳۷۱۱۶۰ ۰۲۵ داخلی: ۵۱۵۷
قم، خیابان صفاییه، کوچه ۲۱، فرعی اول
سمت چپ، پلاک ۵۰
تلفن: ۳۷۸۳۱۳۴۸ ۰۲۵
همراه: ۰۹۱۹۷۴۶۶۷۷۲ و ۰۹۱۹۷۴۵۵۸۹۱

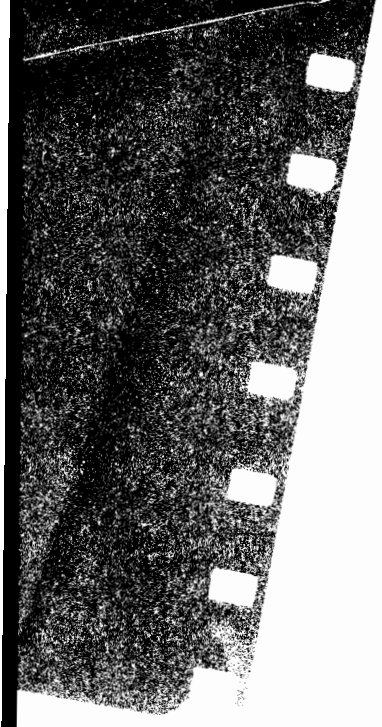

تمامی پیامبران، اوصیاء و اولیای بزرگ الهی
که برای آگاهی و بصیرت و سلوک مردمان در طریق حق،
هستی خویش را در طبق اخلاص گذاردند
و تمامی ناملایمات را در مسیر او عاشقانه به جان خریدند
و رهیدند و رهانیدند.

فهرست اجمالی

فهرست اجمالی..... ۷
فهرست تفصیلی..... ۱۱
سخن ناشر..... ۳۳
پیشگفتار..... ۳۵

بخش اول: کلیات و مفاهیم اصلی/ ۳۹

مقدمه..... ٤۱
الف. ضرورت انجام این تحقیق..... ٤۳
ب. هدف از نگارش کتاب..... ٤٤
ج. پیشینه پژوهش..... ٤٦
د. ویژگی اثر حاضر..... ۵۰
ه. تأملی‌در تعریف دین و امر قدسی و مبانی تعریف آن در دنیای جدید..... ۵۲

بخش دوم: نگاهی به انواع روش‌شناسی نقد و تحلیل فیلم/ ٦۳

ضرورت و هدف از نوآوری در روش نقد و تحلیل آثار سینمایی..... ٦۵
روش‌شناسی نقد و تحلیل، معناشناسی و مبناشناسی و ارزیابی آثار سینمایی..... ٦۷
پارادایم‌های اصلی در روش تحقیق..... ۷۰
مروری بر روش‌های تحلیل پیام‌های رسانه‌ای و سینمایی..... ۷٤
تمهیدی بر روش فنّی ـ حِکمی نقد و تحلیل فیلم و انیمیشن..... ۱۰۲

بخش سوم: مکاتب غربی، مؤلفه‌های یهودی و مسیحی در سینما/ ۱۱۱

مقدمه: تمدن یهودی ـ مسیحی سکولاریته، بستر سینمای غرب..... ۱۱۳
فصل اول: یهودیت در سینما..... ۱۱۷
مقدمه..... ۱۱۷
۱. نگاهی تازه به تاریخ بنی‌اسرائیل و یهود..... ۱۱۹
۲. کنار رفتن الهیات آسمانی و حاکمیت ماده‌گرایی و اساطیر در میان یهودیان..... ۱۲۸
۳. معاد مادی، بهشت زمینی و اتوپی یهودی در سینما..... ۱۳٤
٤. نگاه مادی به خدا، جهان غیب در سینمای یهودی..... ۱۳۸
۵. برجسته‌سازی شرّ و شیطان در فرهنگ و سینمای یهودی..... ۱٤۰

٦. وحی و پیامبری در نگاه یهودی و سینمای تاریخ مقدس..... ١٤٤
٧. آخرالزمان یهودی و سینمای معاصر..... ١٧٦
٨. تصوف یهودی (قباله/کابالا) و تأثیر عمیق آن در سینما..... ١٨٢
فصل دوم: مسیحیت، مکاتب وابسته و سینما..... ٢٥٣
مقدمه..... ٢٥٣
١. نگاهی تاریخی به تعامل کلیسا و سینما..... ٢٥٥
٢. سیری اجمالی در تاریخ تحولات مسیحیت و آثار سینمایی مرتبط..... ٢٦٢
٣. کلیدواژه‌ها، نشانه‌ها و نمادهای مسیحی با قرائت‌های مختلف در سینما..... ٢٨٠
٤. سبک و تکنیک سینمای مسیحی (ژانر قدسی یا قدیسی)..... ٢٨٦
٥. عقاید، اسطوره‌ها و الهیات مسیحی در سینما..... ٢٩٠
٦. عرفان مسیحی، راز وارگی و رهبانیت در سینما..... ٢٩٦
٧. صهیونیسم مسیحی و تل اونجلیسم و تأثیر در سینمای آخرالزمانی..... ٣٤٦
٨. بیان قرآن حکیم درباره سیر قهقرایی اندیشه و عمل یهودی ـ مسیحیان..... ٤١٩

بخش چهارم: بررسی تعامل آیین‌های شرقی و سینما/ ٤٢٩

مقدمه..... ٤٣١
فصل اول: هندوئیسم و سینمای هند..... ٤٣٥
مقدمه..... ٤٣٥
١. خدایان در هندوئیسم..... ٤٣٧
٢. کتب مذهبی و آیین‌های مقدس تاریخی هندویی..... ٤٥٨
٣. اعتقادات و عقاید هندی..... ٤٦١
٤. سینمای هند، بازتاب ضعیفی از حکمت هنر هندی..... ٤٦٦
فصل دوم: تعامل شاخه‌های مختلف بودا و سینمای چین، کره، هنگ‌کنگ و آمریکا..... ٤٨٥
مقدمه..... ٤٨٥
١. شاکله کلی از آیین بودا..... ٤٨٧
٢. انشعابات آیین بودا و گسترش آن..... ٥٠٤
٣. سینما و فرقه‌های مختلف بودایی در چین، کره و هنگ‌کنگ..... ٥٠٩
٤. بودیسم تبتی (لامائیسم) و سینمای غربی ـ تبتی..... ٥٢٦
فصل سوم: تائو و کنفسیوس و سینمای چین..... ٥٦٥
مقدمه..... ٥٦٥
١. عناصر اصلی و مشترک ادیان مردم چین..... ٥٦٧
٢. خصوصیات مکتب تائوئیزم..... ٥٧٥
٣. خصوصیات مکتب کنفسیوس..... ٥٨٥
٤. تحلیل و بررسی سینمای چین..... ٥٩٥
٥. استقبال هالیوود از عرفان‌های شرقی..... ٦١٨
٦. بازار چین و فیلم‌های آمریکایی..... ٦٢٤

۷. نگاهی تحلیلی به برخی از پویانمایی‌های شاخص درباره مکاتب چینی..... ٦٢٨
فصل چهارم: آیین شینتو و سینمای ژاپن..... ٦٤٤
مقدمه..... ٦٤٤
۱. تعریف و آشنایی با شینتو..... ٦٤٥
۲. خدایان در شینتو..... ٦٤٧
۳. عبادت و پرستش در شینتو..... ٦٥٤
٤. سیر تاریخی شینتو..... ٦٦٥
٥. نمادها و اسطوره‌ها..... ٦٦٩
٦. تبلیغ آیین شینتو در صنعت انیمیشن ژاپن..... ٦٧٤

بخش پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و راهکارهای دستیابی به سینمای دینی/ ٦٨٩
مروری اجمالی بر اثر حاضر..... ٦٩١
چرایی تفصیل روش‌شناسی در این اثر..... ٦٩١
مروری بر فصل مکاتب غربی و سینما..... ٦٩٢
مروری بر فصل آیین‌های شرقی و سینما..... ٦٩٥
پیشنهادات کاربردی برای پژوهشگران، منتقدین، هنرمندان، فیلمسازان و مسئولین..... ٧٠٣

منابع و مآخذ/ ٧١١
نمایه‌های موضوعی/ ٧٢٩
آیات قرآن کریم..... ٧٣١
اعلام و اشخاص..... ٧٣٢
تصاویر، اشکال و جداول..... ٧٣٩
سرزمین‌ها و مکان‌ها..... ٧٤٠
فیلم، انیمیشن و مستند..... ٧٤٣
کتاب مقدس..... ٧٤٧
مفاهیم و اصطلاحات..... ٧٤٩

فهرست تفصیلی

فهرست اجمالی ۷
فهرست تفصیلی ۱۱
سخن ناشر ۳۳
پیشگفتار ۳۵

بخش اول: کلیات و مفاهیم اصلی/ ۳۹

مقدمه ٤١
الف. ضرورت انجام این تحقیق ٤٣
ب. هدف از نگارش کتاب ٤٤
ج. پیشینه پژوهش ٤٦
د. ویژگی اثر حاضر ٥٠
ه. تأملی‌در تعریف دین و امر قدسی و مبانی تعریف آن در دنیای جدید ٥٢
یک) مدرنیته و تغییر نگاه به انسان، جهان، خدا و معرفت ٥٣
دو) دین و امر قدسی در نگاه جامعه‌شناسان مدرن ٥٤
سه) دین و امر قدسی در نگاه سنتی دینی ٥٦
چهار) فرق امر قدسی و امر سنتی در نگاه سنت‌گرایان (حکمت خالده) ٥٧
پنج) برخوردهای متفاوت هالیوود با امر قدسی، دینی و سنتی ٥٨
شش) تفاوت سینمای دینی و امر قدسی در نگاه مسیحیت و یهود با نگاه اسلام ٥٩
هفت) اسلام حنیف ابراهیمی، دین واحد جهانی ٥٩

بخش دوم: نگاهی به انواع روش‌شناسی نقد و تحلیل فیلم/ ٦٣

ضرورت و هدف از نوآوری در روش نقد و تحلیل آثار سینمایی ٦٥
روش‌شناسی نقد و تحلیل، معناشناسی و مبناشناسی و ارزیابی آثار سینمایی ٦٧
پارادایم‌های اصلی در روش تحقیق ٧٠
مقایسه روش کمی و کیفی ٧٢
مروری بر روش‌های تحلیل پیام‌های رسانه‌ای و سینمایی ٧٤
الف. روش نشانه‌شناسی ٧٤
یک) بررسی نظریه سوسور و پیرس ٧٥
اول: الگوی دال و مدلول ٧٦

دوم: الگوی همنشینی و جانشینی ۷۷
دو) بررسی نظریه بارت: ۷۹
سطوح روایت در نظر بارت ۷۹
شش رمزگان بارت، جهت بررسی ساختار متن کتاب سازارین ۸۰
۱. رمزگان هرمنوتیکی ۸۰
۲. رمزگان معناشناسانه ۸۱
۳. رمزگان نمادین ۸۱
٤. رمزگان کنشی ۸۱
۵. رمزگان فرهنگی یا ارجاعی ۸۱
٦. رمزگان اعتباری ۸۱
نقدهایی به روش تحلیلی شش رمزگان بارت ۸۲
سه) بررسی نظریه جان فیسک ۸۲
سه سطح رمزها در نظر فیسک ۸۳
استخراج روش تحلیل فیلم، برگرفته از روش فیسک ۸٤
چهار) بررسی نظریه کیت سلبی و ران کاودری ۸۵
بررسی پنج حیطه برای تحلیل متن رسانه‌ای ۸۵
اول) سازه ۸۵
دوم) مخاطب ۸۵
سوم) روایت ۸٦
چهارم) رده‌بندی ۸٦
پنجم) عوامل تولید ۸٦
پنج) بررسی روش آرتور آسابرگر ۸۸
ب. بررسی روش تحلیل گفتمان ۸۹
تحلیل گفتمان انتقادی ۹۰
یک) بررسی نظریه نورمن فرکلاف: ۹۰
مراحل تحلیل انتقادی نورمن فرکلاف ۹۱
دو) بررسی نظریه گفتمان لاکلا و موفه ۹۳
۱. مفصل‌بندی ۹۳
۲. عنصر و وقته ۹٤
۳. نقطه مرکزی ۹٤
٤. حوزه گفتمان‌گونگی ۹٤
سه) بررسی نظریه ون‌دایک ۹٦
۱. متن و گفتگوی طبیعی ۹٦
۲. بافت ۹۷
۳. گفتمان به مثابه گفتگو ۹۷
٤. گفتمان به مثابه عمل اجتماعی اعضای گروه ۹۷
۵. دسته‌بندی اعضا ۹۷

۶. توالی ۹۸
۷. ساخت‌مندی ۹۸
۸. سطوح و ابعاد ۹۸
۹. معنا و کارکرد ۹۸
۱۰. قواعد ۹۹
۱۱. راهبردها ۹۹
۱۲. شناخت اجتماعی ۹۹
ج. نگاهی به روش تحلیل روایت غلامرضا یوسف‌زاده ۱۰۰
۱. سبک: ۱۰۰
۲. طرح: ۱۰۰
۳. داستان ۱۰۰
۴. احساس: ۱۰۰
۵. معانی: ۱۰۰
۶. مبانی: ۱۰۱
تمهیدی بر روش فنّی ـ حِکمی نقد و تحلیل فیلم و انیمیشن ۱۰۲
الف. مبانی فلسفی و حِکمی روش فنی ـ حکمی ۱۰۲
ب. مراحل روش فنی ـ حکمی ۱۰۴
ج. یک نکته مهم درباره روش فنی ـ حکمی پیشنهادی ۱۰۸

بخش سوم: مکاتب غربی، مؤلفه‌های یهودی و مسیحی در سینما/ ۱۱۱

مقدمه: تمدن یهودی ـ مسیحی سکولاریته، بستر سینمای غرب ۱۱۳
مهم‌ترین شاخص‌ها و مؤلفه‌های فرهنگ و تمدن غربی ۱۱۴

فصل اول: یهودیت در سینما/ ۱۱۷

مقدمه ۱۱۷
۱. نگاهی تازه به تاریخ بنی‌اسرائیل و یهود ۱۱۹
تحولات تاریخی و روند تکمیل مکتب قومی ـ ملی یهود ۱۱۹
نگاهی به تقسیم‌بندی یهودی ـ صهیونی تاریخ ۱۱۹
نقد تاریخ‌نگاری یهودیت ماده‌گرا و ارائه تقسیم‌بندی پیشنهادی ۱۲۰
۲. کنار رفتن الهیات آسمانی و حاکمیت ماده‌گرایی و اساطیر در میان یهودیان ۱۲۸
الف. مصرزدگی در تاریخ یهود ۱۲۸
سینمای غرب و مصر، مروج مصر شرک‌زده و اساطیری فرعونی ۱۲۹
ب. تاثیر مکاتب میترائی، گنوسی و آناهیتایی بر یهودیان و سینمای غرب ۱۳۰
ج. تاثیر هلنیسم و یونان‌زدگی بر فرهنگ و سینمای یهودی ۱۳۱
د. روم‌گرایی و تاثیر پاگانیسم بر یهودیان و فرهنگ سینمایی ۱۳۳
۳. معاد مادی، بهشت زمینی و اتوپی یهودی در سینما ۱۳۴
معاد زمینی و بهشت مادی در سینمای یهودزده غرب ۱۳۶

٤. نگاه مادی به خدا، جهان غیب در سینمای یهودی..... ۱۳۸
۵. برجسته‌سازی شرّ و شیطان در فرهنگ و سینمای یهودی..... ۱٤۰
خصوصیات سینمای یهودی ـ شیطان‌گرا..... ۱٤۱
٦. وحی و پیامبری در نگاه یهودی و سینمای تاریخ مقدس..... ۱٤٤
نقد و تحلیل اول: پویانمایی شاهزاده مصر، با روش فنّی ـ حِکمی..... ۱٤٤
معرفی اجمالی شناسنامه فنّی اثر..... ۱٤٤
نگاهی به ساختار موسیقایی وجلوه‌های بصری اثر..... ۱٤۵
نگاهی به عوامل تولید پویانمایی..... ۱٤۷
شرکت دریم‌ورکس..... ۱٤۷
آشنایی با مدیران دریم‌ورکس..... ۱٤۸
استیون اسپیلبرگ..... ۱٤۸
دیوید گفن..... ۱٤۹
جفری کاتزنبرگ..... ۱٤۹
بررسی جهان فیلمنامه و داستان..... ۱۵۰
نحوه شخصیت‌پردازی‌ها در داستان فیلم..... ۱۵۳
نحوه روایت این اثر از خدا..... ۱۵۳
حضرت موسی..... ۱۵٤
فرعونِ پسر (رامسس)..... ۱۵٦
میریام، خواهر حضرت موسی (علیه السلام)..... ۱۵٦
صفورا، همسر حضرت موسی (علیه السلام)..... ۱۵۷
یوکابد، مادر حضرت موسی (علیه السلام)..... ۱۵۷
هارون، برادر حضرت موسی (علیهما السلام)..... ۱۵۸
شعیب (جترو) (علیه السلام)..... ۱۵۸
دختران شعیب..... ۱۵۸
احساسی که فیلم با سبک و موسیقی منتقل می‌کند..... ۱۵۹
بررسی معانی اثر..... ۱٦۲
نگاهی به مبانی اثر..... ۱٦۳
خداشناسی یهودی ـ اسطوره‌ای..... ۱٦۳
انسان‌شناسی نژادی ـ اومانیستی..... ۱٦٤
وحی و پیامبری قومی، زمینی و سرزمین‌گرایانه..... ۱٦٤
تحلیل و ارزیابی حِکمی اثر..... ۱٦٦
نقد و تحلیل دوم: تحلیل اجمالی«یوسف، پادشاه رؤیاها» با روش فنی ـ حکمی..... ۱٦٦
معرفی اجمالی و شناسنامه فنی اثر..... ۱٦۷
جهانِ داستان و فیلمنامه..... ۱٦۸
احساس و معناشناسی اثر..... ۱٦۹
مبناشناسی و ارزیابی نهایی..... ۱۷۰
نقد و تحلیل سوم: یادداشت‌هایی بر سایر فیلم‌های تاریخ مقدسین یهود..... ۱۷۱

یک) نگاهی به فیلم کتاب آفرینش ۱۷۱
دو) مروری گذرا بر دو فیلم ده فرمان ۱۷۲
سه) فیلم ارمیا ۱۷۳
چهار) آثار شاخص سینما درباره بزرگان، پادشاهان و اولیای یهود ۱۷٤
الف: فیلم داوود ۱۷٤
ب: فیلم سلیمان ۱۷٤
۷. آخرالزمان یهودی و سینمای معاصر ۱۷٦
کلیات ضروری فهم سینمای آخرالزمانی یهودی ـ صهیونی ۱۷۷
۸. تصوف یهودی (قباله/کابالا) و تأثیر عمیق آن در سینما ۱۸۲
الف. ادوار بسط و گسترش قبالا ۱۸۲
ب. توضیح برخی ادوار تصوف یهودی ۱۸٦
ج. زمینه‌ها و مؤلفه‌ها و عوامل رشد و توسعه قبالای یهودی به اجمال ۱۸۸
د. گولم در آثار یهودی و قبالایی ۱۹۰
ه. توضیح برخی مؤلفه‌های مهم تصوف قبالا و بازتاب آن در سینما ۱۹۲
مؤلفه اول:جادو محوری ۱۹۳
مؤلفه دوم: ماده‌گرایی ۱۹٤
مؤلفه سوم: شرگرایی ۱۹۵
مؤلفه چهارم: شریعت‌گریزی ۱۹۹
مؤلفه پنجم: انسان ـ خدا انگاری یا آنتروپومورفیسم ۲۰۱
مؤلفه ششم: اسلام‌ستیزی و اسلام‌هراسی ۲۰۲
مؤلفه هفتم: آخرالزمان قبالایی، منجی‌گرایی، سرزمین مقدس و قوم برگزیده ۲۰٤
مؤلفه هشتم: حروف‌گرایی ۲۰٦
مؤلفه نهم: عددگرایی ۲۰۷
مؤلفه دهم: تناسخ ۲۰۸
مؤلفه یازدهم: خدای قبالا و شخینا ۲۰۸
نقد و تحلیل چند اثر قبالایی سینما ۲۱۱
نقد و تحلیل اول: بررسی فیلم شاگرد جادوگر ۲۱۱
مؤلفه‌های کابالیستی فیلم ۲۱۲
مؤلفه اول: جادو محوری ۲۱۲
مؤلفه دوم: ماده‌گرایی ۲۱۳
مؤلفه سوم: شرگرایی ۲۱٤
مؤلفه چهارم: شریعت‌گریزی ۲۱۵
مؤلفه پنجم: انسان ـ خدا انگاری ۲۱۵
مؤلفه ششم: اسلام‌ستیزی ۲۱۷
مؤلفه هفتم: آخرالزمان‌سازی و منجی‌گرایی ۲۱۷
بررسی اسطوره‌های فیلم ۲۱۹
مرلین ۲۲۰

بالتازار ۲۲۰
دیوید (داوود) ۲۲۰
ورونیکا ۲۲۱
موریگان (مورگان) ۲۲۱
اژدها ۲۲۱
نقد و تحلیل دوم: پویانمایی شماره ۹ (ناین) ۲۲۲
نحوه بازنمایی آخرالزمان در این اثر ۲۲۲
عددگرایی خاص کابالایی در این پویانمایی ۲۲۲
حلول و انسان‌محوری ۲۲۴
شریعت‌گریزی در انمیشین ناین ۲۲۴
نقد و تحلیل سوم: یادداشت‌هایی بر چند اثر دیگر درباره قبالای یهودی ۲۲۵
یک) بررسی فیلم پی ۲۲۵
دو) نگاهی به فیلم کنستانتین ۲۲۷
سه) فیلم کتابچه اسپایدر ویک ۲۲۸
چهار) نگاهی به سه‌گانه نارنیا ۲۲۹
مقوله خیر و شر و انسان‌محوری ۲۳۰
اسلام‌ستیزی در فیلم‌های نارنیا و انیماتریکس ۲۳۱
نقد و تحلیل چهارم: داستان هفت‌گانه «هری پاتر» و قبالای یهودی ۲۳۲
بررسی داستان «هری پاتر» در فیلمنامه ۲۳۳
داستان اول: هری پاتر و سنگ جادو ۲۳۳
داستان دوم: هری پاتر و تالار اسرار ۲۳۴
داستان سوم: هری پاتر و زندانی آزکابان ۲۳۴
داستان چهارم: هری پاتر و جام آتش ۲۳۴
داستان پنجم: هری پاتر و محفل ققنوس ۲۳۵
داستان ششم: هری پاتر و شاهزاده دورگه ۲۳۵
داستان هفتم: هری پاتر و یادگاران مرگ ۲۳۶
بررسی انگاره‌های کابالیستی ـ یهودی در مجموعه فیلم‌های هری‌پاتر ۲۳۶
الف. فیلمنامه و داستان یهودی ۲۳۸
یک) داستان یهودی ۲۳۸
دو) چهره و لباس یهودی منجی و حامیانش ۲۳۸
سه) چهره‌پردازی رقبا ۲۳۹
چهار) سایر بازی‌های این بازیگران، مکمل زنجیره تبلیغی این پروژه ۲۳۹
پنج) بازیگر یهودی برای منجی ۲۴۰
شش) نمادهای یهودی و کابالایی ۲۴۱
هفت) اسطوره داوود کوچولو ۲۴۳
هشت) تشابه به معجزات حضرت موسی (علیه السلام) ۲۴۳
نُه) انگلستان، مأمن یهود ۲۴۳

ده) «نژادپرستی» و «خودبرتربینی» یهودی در اصول داستان و فیلم هری پاتر. ۲۴۴
ب. نگاه اومانیستی نهفته در مجموعه هری‌پاتر ۲۴۵
ج. جادوگرایی صریح و آزاردهنده فیلم‌های هری‌پاتر ۲۴۶
د. اسطوره بازگشت به سرزمین اجدادی، سرزمین موعود یا حفظ آن ۲۴۸
ه. اسلام‌ستیزی و ایران‌هراسی ۲۴۹
و. آخرالزمان ساختگی در مجموعه هری پاتر ۲۵۰

فصل دوم: مسیحیت، مکاتب وابسته و سینما/ ۲۵۳

مقدمه ۲۵۳
۱. نگاهی تاریخی به تعامل کلیسا و سینما ۲۵۵
الف. تعامل سازگارانه اولیه ۲۵۵
ب. رویارویی کلیسا و سینما از اوایل دهه بیست میلادی ۲۵۷
ج. نظارت درونی و بیرونی بر سینما و قوانین محدودکننده ۲۵۹
د. شرایط جنگ دوم جهانی و زمینه‌سازی افول ممیزی‌ها ۲۵۹
ه. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، شرق‌گرایی و اسلام‌خواهی غرب و بازگشت به معنا ۲۶۰
۲. سیری اجمالی در تاریخ تحولات مسیحیت و آثار سینمایی مرتبط ۲۶۲
الف. مسیح تاریخی و اساطیری بازنمایی شده در هنر و سینمای غرب ۲۶۲
ب. تفکرات مؤثر بر مسیحیت و بازنمود آن در سینما ۲۶۵
(مصر، بابل، یونان و روم، میترائیسم، گنوسیسم، پاگانیسم، کابالیسم) ۲۶۵
ج. مسیحیت پولسی، تسلط بر الهیات، هنر و سینمای امروز غرب ۲۶۷
د. پروتستانتیسم یهودزده، مکتب غالب در هنر، سینما و تمدن غرب ۲۶۹
پروتستانتیسم و فرقه‌سازی ممتد و تضعیف مسیحیت ۲۷۱
گستره بازاندیشی و نقد مفاهیم دینی در سینمای مسیحی ۲۷۴
تحلیل فیلم سولومون‌کین، با نگاه به مسیحی- یهودیان، پروتستان‌ها و پیوریتن‌ها ۲۷۵
۳. کلیدواژه‌ها، نشانه‌ها و نمادهای مسیحی با قرائت‌های مختلف در سینما ۲۸۰
انواع نگاه به سینمای مسیحی ۲۸۰
الف. مشترکات بین کاتولیسم و پروتستانتیسم ۲۸۱
ب. نگاه کاتولیکی ۲۸۱
ج. نگاه پروتستانی ۲۸۲
د. نگاه اونجلیکی (مسیحیت صهیونیستی) ۲۸۳
ه. نگاه یهودی ۲۸۴
و. نگاه ضدمسیحی و شیطانی ۲۸۴
۴. سبک و تکنیک سینمای مسیحی (ژانر قدسی یا قدیسی) ۲۸۶
۵. عقاید، اسطوره‌ها و الهیات مسیحی در سینما ۲۹۰
۶. عرفان مسیحی، راز وارگی و رهبانیت در سینما ۲۹۶
مقدمه‌ای در باب عرفان مسیحی و انواع آن ۲۹۶
الف. نگاهی کلی به سینما و عرفان مسیحی ۲۹۷

ب. نگاهی کلی به عرفان مسیحی..... ۳۰۱
ج. رهبانیت در عرفان مسیحی..... ۳۰۲
اول: معنای رهبانیت ۳۰۳
دوم: پیشینه رهبانیت مسیحی ۳۰٤
سوم: رهبانیت در مسیحیت ۳۰۵
چهارم: علل گرایش به رهبانیت در مسیحیت ۳۰٦
د. غایت سیر عرفانی مسیحی..... ۳۰۸
ه. دو گونه عرفان مسیحی..... ۳۰۸
و. مراحل عرفان مسیحی..... ۳۰۹
ز. تجرد و عفّت در عرفان مسیحی..... ۳۱۰
ح. فقر داوطلبانه مسیحیت..... ۳۱۱
ط. فرمانبرداری و اطاعت..... ۳۱۲
ی. ایمان‌گرایی و عرفان مسیحیت..... ۳۱۲
ک. معجزه‌محوری و توجه وافر به تجربه روحانی در عرفان مسیحی..... ۳۱۳
اول)دو رویکرد مهم در پیوند بین تجربه و الهیات مسیحی ۳۱٤
دوم) علل توجه به تجربه عرفانی در مسیحیت..... ۳۱٦
سوم) نتایج توجه بیش از حد به تجربه عرفانی، بسط سکولاریسم و پلورالیسم..... ۳۱۷
چهارم) تضعیف عقلانیت در عرفان مسیحی ۳۱۸
ل. رنج در عرفان مسیحی..... ۳۱۸
م. ریاضت و عرفان مسیحی..... ۳۲۰
ن. شیوه اخلاق محوری در عرفان مسیحی..... ۳۲۱
س. انزوا طلبی عارفان راهب مسیحی..... ۳۲۳
ع. اعتقاد به جدایی روح از جسم..... ۳۲٤
ف. عشق و عرفان مسیحی..... ۳۲٤
ص. تثلیث، پارادوکسی برای عرفان مسیحی..... ۳۲۵
اتحاد و تمایز با خدا در عرفان مسیحی ۳۲۵
ض. نقد رهبانیت مسیحی..... ۳۲٦
انحراف راهبان در مسیحیت ۳۲٦
تعامل عرفان مسیحی و شرقی ۳۲۷
نقد و تحلیل اول: بررسی فیلم آهنگ برنادت به روش فنی ـ حکمی..... ۳۲۸
نگاهی به ساختار فیلم ۳۲۸
نقد و تحلیل فرم اثر ۳۲۹
داستان فیلمنامه آهنگ برنادت..... ۳۳۱
احساس در فیلم..... ۳۳۱
بررسی معانی مصرح در فیلم آهنگ برنادت ۳۳۲
الف. ایمان‌گرایی (فدئیسم) ۳۳۲
ب. رنج گنوسی برنادت ۳۳۲

ج. انزواطلبی در صومعه‌ای مقدس ۳۳۳
د. تقدیرگرایی و انتخاب‌شدگی برنادت ۳۳٤
ه. معجزه‌محوری بی‌منطق و پرشور فیلم ۳۳٤
و. اخلاق‌محوری اغراق‌شده و ظلم‌پذیری برنادت ۳۳۵
ز. ریاضت گنوسیستی برنادت و رهایی روح از بدن ۳۳۵
ح. عشق پاک و بی‌آلایش ۳۳٦
و. عدم تاکید بر شریعت ۳۳٦
ز. بی‌توجهی به معرفت و عقلانیت ۳۳٦
ح. ناپاکی محل مکاشفه ۳۳٦
ط. مخالفت سیاسیون با برنادت ۳۳٦
ی. مخالفت کلیسا با برنادت و ایجاد تنفر از کلیسای غیرعرفانی ۳۳۷
نگاهی به مبانی فیلم ۳۳۷
الف. نمایش مسیحیت راستین از نظر کارگردان ۳۳۷
ب. تبشیری بودن شدید این اثر ۳۳۸
ج. نقد پوزیتیویسم پزشکان و علم‌گرایی تجربی در فیلم ۳۳۹
د. تسلیم کلیسای رسمی، سیاستمداران و دانشمندان در مقابل مسیحیت احساسی ۳۳۹
ارزیابی نهایی اثر ۳٤۰
نقد وتحلیل دوم: یادداشت‌هایی بر چند اثر شاخص درباره عرفان مسیحی ۳٤۰
یک) فیلم برادر خورشید، خواهر ماه ۳٤۰
دو) اشارتی به فیلم استیگماتا ۳٤۱
سه) فیلم ژان‌دارک و خلط مکاشفه رحمانی و شیطانی ۳٤۲
چهار) نگاهی به پویانمایی معجزات مسیح ۳٤٤
پنج) فیلم انجیل به روایت لوقا ۳٤٤
شش) فیلم کودک را دعا کنید ۳٤۵
۷. صهیونیسم مسیحی و تل اونجلیسم و تأثیر در سینمای آخرالزمانی ۳٤٦
الف. چیستی و ریشه‌های تاریخی مسیحیت صهیونیستی ۳٤٦
یک) تولد صهیونیسم مسیحی از دل مسیحی ـ یهودیان ۳٤٦
دو) حمایت صهیونیسم مسیحی از صهیونیسم هرتزلی ۳٤۸
سه) عوامل پیدایش و پرورش صهیونیسم تاریخی ۳٤۹
عامل اول: بی‌وطنی یهودیان ۳٤۹
عامل دوم: ناسازگاری یهودیان با فرهنگ ملت‌ها و قوانین دول میزبان ۳۵۰
عامل سوم: مظلوم‌نمایی یهودی و حربه آنتی‌سیمیتیسم ۳۵۰
عامل چهارم: اعتقاد به سرزمین موعود ۳۵۲
عامل پنجم: برگزیده‌پنداری و خودستایی یهودیان ۳۵۲
چهار) آرمان غصب فلسطین و صهیونیسم غیریهودی! ۳۵۳
پنج) تدبیرگرایی مسیحی داربی، پدر صهیونیسم مسیحی ۳۵٤
شش) سایر کشیشان صهیونیست! ۳۵٤

هفت) صهیونیسم مسیحی در دوران ما ۳۵٤
ب. مهم‌ترین اصول و مبانی مشترک بنیادگرایی انجیلی و بنیادگرایی یهودی ۳۵۵
یک) دشمنی با اسلام، از مشترکات مسلم صهیونیسم مسیحی و یهودی! ۳۵۷
دو) اهداف اصلی مسیحیان صهیونیست ۳۵۸
ج. بازنمایی آخرالزمان در ایدئولوژی مسیحیت صهیونیستی ۳۵۹
یک) زمینه‌ها و الزامات وقوع آرماگدون و ظهور مسیح از دید مسیحیان صهیونیست ۳۵۹
دو) الاهیات حاکم بر آخرالزمان مسیحی ۳٦۰
اول: هزاره‌گرایی در الاهیات آخرالزمانی مسیحی ۳٦۱
دوم: ویژگی‌های الاهیات تلفیقی مسیحیت صهیونیستی درباره آخرالزمان ۳٦۲
بحث اول: منابع پیشگویانه در الهیات آخرالزمانی صهیونیسم مسیحی ۳٦۳
بحث دوم: استقرای ویژگی‌های منجی، در نگاه رسانه‌های صهیونیسم مسیحی ۳٦۵
ویژگی اول منجی: زنازادگی یا عدم وجود پدر ۳٦٦
ویژگی دوم منجی: تغییر هویت منجی به زن، سیاه‌پوست و یا کودک ۳٦۷
ویژگی سوم منجی: موعود زمینی و غیر مقدس ۳٦۸
ویژگی چهارم منجی: یهودی‌زاده بودن مسیح آخرالزمانی ۳٦۸
ویژگی پنجم منجی: شک‌گرایی ۳٦۸
سه) علائم و حوادث آخرالزمان در الاهیات مسیحی ۳٦۹
علامت اول آخرالزمان: بازگشت یا رجعت مسیح در دو مرحله ۳٦۹
مرحله اول رجعت مسیح: بازگشت مسیح در هوا ۳۷۰
دلیل اول بازگشت آسمانی: ربودگی یا قبول ایمان داران نزد خویش ۳۷۰
دلیل دوم بازگشت آسمانی: دادرسی و پاداش ۳۷۱
دلیل سوم بازگشت آسمانی: از میان برداشتن مانع از انحراف ۳۷۲
مرحله دوم رجعت مسیح: بازگشت مسیح به زمین ۳۷۳
هدف اول بازگشت به زمین: ظاهر نمودن خود و خاصان ۳۷۳
هدف دوم بازگشت به زمین: داوری وحش، نبی کاذب و لشگریان ایشان ۳۷۳
هدف سوم بازگشت به زمین: بستن شیطان ۳۷۳
هدف چهارم بازگشت به زمین: نجات بنی‌اسرائیل ۳۷۵
هدف پنجم بازگشت به زمین: داوری امت‌ها ۳۷٦
هدف ششم بازگشت به زمین: آزاد ساختن و برکت دادن خلقت ۳۷٦
هدف هفتم بازگشت به زمین: برقراری ملکوت ۳۷۷
علامت دوم آخرالزمان: مصیبت عظیم ۳۷۷
اولاً) ماهیت و هدف مصیبت عظیم ۳۷۷
ثانیاً) شخصیت‌های مهم دوران مصیبت عظیم ۳۷۸
ثالثاً) اولین آزمون آخرالزمان: ریخته شدن هفت جام بلا ۳۷۹
جام اول بلا: دمل زشت و بد ۳۸۰
جام دوم بلا: تبدیل دریاها به خون و هلاکت تمام زندگان دریا ۳۸۱
جام سوم بلا: تبدیل آب رودها و چشمه‌ها به خون ۳۸۱

جام چهارم بلا: سوزانندگی آفتاب برای مردم و عدم توبه آنها ۳۸۱
جام پنجم بلا: تاریکی قلمرو مملکت وحش، فزونی درد مردمان و عدم توبه آنها ۳۸۲
جام ششم بلا: خشک شدن آب فرات ۳۸۲
جام هفتم بلا: آغاز رعد و برق، تگرگ، زلزله، طوفان و حوادث طبیعی ۳۸۲
رابعاً)دومین آزمون آخرالزمان:مصیبتِ خروج شیطان وگسترش انحرافاتش در چند مرحله ۳۸۲
مرحله اول: خروج وحش، اژدها، نبی کاذب و مار قدیمی ۳۸۳
مرحله دوم: جنگ با سپاهیان خدا در آسمان ۳۸۳
مرحله سوم: تعقیب باکره باردار برای شکار نوزاد ۳۸٤
مرحله چهارم: ابراز معجزات و به عبادت خویش واداشتن مردم ۳۸۵
خامساً) جنگ آرماگدون ۳۸۵
چهار) سینمای صهیونیسم مسیحی: یهودزده، فانتزی و اسطوره‌ای ۳۸٦
نقد و تحلیل اول: تحلیلی بر سه‌گانه «ارباب حلقه‌ها» ۳۸۸
خلاصه فیلم اول ۳۹۰
خلاصه فیلم دوم ۳۹۱
خلاصه فیلم سوم ۳۹۲
بررسی و تطبیق مؤلفه‌های مسیحیت صهیونیسم بر فیلم ارباب حلقه‌ها ۳۹۳
مؤلفه اول: سرزمین مادری یا اجدادی ۳۹۳
مؤلفه دوم: منجی‌گرایی اسطوره‌ای ۳۹٤
مؤلفه سوم: تقدیرگرایی ۳۹٦
مؤلفه چهارم: شرگرایی ۳۹۸
مؤلفه پنجم: قرابت با جادوگری وکابالیسم ۳۹۹
مؤلفه ششم: هزاره‌گرایی ٤۰۱
مؤلفه هفتم: بازگشت شیطان ٤۰۲
مؤلفه هشتم: جنگ عظیم نهایی آرماگدون ٤۰٤
مؤلفه نهم: کلمه خداسوار بر اسب سفید ٤۰۵
مؤلفه دهم: اسلام‌هراسی و یادآوری نبردهای صلیبیون علیه جهان اسلام ٤۰٦
بازسازی و روایت دوباره جنگ‌های صلیبی ٤۰۷
چرا فیلم «ارباب حلقه‌ها» یادآور جنگ‌های صلیبی است؟ ٤۰۹
معماری مدیترانه‌ای فیلم و ذکر تصاویر از گذشته صلیبیون در غرب آسیا ٤۱۰
نقد و تحلیل دوم: بررسی چند فیلم مسیحی ـ یهودی آخرالزمانی ٤۱۱
یک) تحلیل فیلم لژیون ٤۱۱
خدای ضعیف ٤۱۱
هرچه می‌دانید، ممکن است اشتباه باشد! ٤۱۳
تصویرسازی مخدوش از ملائکه الهی در لژیون ٤۱۳
منجی برای نجات منجی بشریت ٤۱٤
دو) تحلیل فیلم آگاهی؛ رنج جانکاه دیدن حقیقت به تنهایی! ٤۱۵
نبی (پیشگویی در ادبیات مسیحی) ٤۱۵

منجی ٤١٥
سوزاندن خورشید، بلای نابودی جهان ٤١٦
ربایش مؤمنان ٤١٦
سه) تحلیل فیلم «این کودک را دعا کنید»: شیطان و مسیح ٤١٧
۸. بیان قرآن حکیم درباره سیر قهقرایی اندیشه و عمل یهودی ـ مسیحیان ٤١٩
صفات یهود و مسیحیت در قرآن، بهترین معیار برای تحلیل حکمی رسانه و سینما ٤٢٠
مروری بر اندیشه و عملکرد یهودیان و مسیحیان متأثر از یهود از منظر قرآن ٤٢٢
الف. در حوزه خودشناسی و انسان‌شناسی ٤٢٢
ب. در حوزه خداشناسی و هستی‌شناسی ٤٢٢
ج. در حوزه معرفت‌شناسی و فلسفه علم ٤٢٣
د. در حوزه فلسفه حقوق و فلسفه سیاست و برخورد با وحی و پیامبران الهی ٤٢٤
ه. در حوزه معادشناسی و آخرالزمان‌شناسی ٤٢٤
و. در حوزه فلسفه اقتصاد و حیات ٤٢٥
ز. در حوزه فلسفه تاریخ ٤٢٦
ح. در حوزه دین‌شناسی و فلسفه عرفان ٤٢٦

بخش چهارم: بررسی تعامل آیین‌های شرقی و سینما/ ٤٢٩

مقدمه ٤٣١

فصل اول: هندوئیسم و سینمای هند/ ٤٣٥

مقدمه ٤٣٥
۱. خدایان در هندوئیسم ٤٣٧
الف. برهما ٤٣٩
ب. شیوا ٤٤٠
لینگاپرستان هندی هم از شیواپرستان هستند! ٤٤١
رقص شیوا ٤٤٢
در رقص شیوا پنج نیرو مشهود است: ٤٤٤
شاکتی یا کالی، همسر و نیروی خلاقه شیوا ٤٤٥
پیدایش آیین شاکتیسم ٤٤٦
ج. ویشنو ٤٤٨
نقد و تحلیل اول: فیلم «کیسنا» با نظرداشت اساطیر هند ٤٥٠
نقد و تحلیل دوم: کریشنا (ظهور ویشنو) در فیلم «قهر» ٤٥١
تجلی دهم ویشنو و آخرالزمان هندویی ٤٥٢
نقد و تحلیل سوم: خدایان هندی در فیلم مادر هند ٤٥٣
د. خدایان دیگر در هندوئیسم ٤٥٤
خدای آتش ٤٥٤
ه. وحدت وجود در هندوئیسم ٤٥٦

برهمن ـ آتمن چیست؟ ٤٥٧
۲. کتب مذهبی و آیین‌های مقدس تاریخی هندویی ٤٥٨
الف. ریگ ودا ٤٥٨
ب. یجور/ یاجور ودا ٤٥٨
ج. سومه ودا ٤٥٩
د. اتهاروا ودا ٤٥٩
آیین پر مناسکِ قربانی در هند ٤٥٩
ه. تفاسیر تازه از وداها ٤٥٩
و. مهابهاراتا ٤٦٠
۳. اعتقادات و عقاید هندی ٤٦١
الف. اصول اختصاصی هندویی ٤٦١
اصل اول ٤٦١
اصل دوم ٤٦١
چهار کاست یا طبقه اصلی ٤٦١
ب. اصول مشترک بین هندوئیسم و مکاتب منشعب از آن (جینیسم و بودیسم) ٤٦٣
اصل اول: تناسخ ٤٦٣
اصل دوم: قانون کارما ٤٦٣
قانون کارما و تقدیرگرایی در فیلم‌های هندی ٤٦٤
اصل سوم: موکشا ٤٦٥
٤. سینمای هند، بازتاب ضعیفی از حکمت هنر هندی ٤٦٦
یک) ظهور سینمای هندوستان ٤٦٦
دو) سینمای اسطوره‌ای هند ٤٦٧
نقد و تحلیل اول: فیلم رام و شام ٤٦٧
نقد و تحلیل دوم: فیلم مادر هند، حرکت به سوی ملی‌گرایی هندی ٤٦٨
سه) سینمای عامه‌پسند هند ٤٦٩
خصوصیات سینمای عامه‌پسند هندی ٤٦٩
سینمای عامه‌پسند هندی، به مثابه پدر فیلم فارسی ٤٧٠
چهار) سینمای مستقل یا موج نوی هند ٤٧٠
پنج) سینمای اقتباسی هند ٤٧٠
تهاجم فرهنگی غرب به شرق؛ اقتباس یا تقلید از فرهنگ زندگی غربی؟! ٤٧١
نقد و تحلیل سوم: نگاهی به فیلم‌های باج و معجزه احساس ٤٧٢
شش) سینمای ترکیبی بالیوود و هالیوود: همکاری یا غربزدگی هندی! ٤٧٣
هفت) سینمای نوین هند در خدمتِ دین نوین جهانی ٤٧٥
بازنمایی اسلام، تروریسم و غرب در سینمای هند در جهت دین نوین جهانی ٤٧٦
نقد و تحلیل اول: نگاهی به فیلم نیویورک ٤٧٦
نقد وتحلیل دوم: نگاهی به فیلم قربانی ٤٧٧
نقد و تحلیل سوم: نگاهی به فیلمِ اسم من خان است! ٤٧٩

داستان فیلم ٤٧٩
رضوان، نماد یورو اسلام (اسلام ناب آمریکایی!) ٤٨٠
اولویت عشق جنسی بر مذهب و عقیده ٤٨١
تحریف اسلام و تایید اسلام آمریکایی ٤٨١
کنار گذاشتن حجاب و دست دادن با نامحرم توسط زن مسلمان! ٤٨٢
اسلام جهادی به مثابه شیطان ٤٨٢
هشت) مذهب، سکولاریسم و صنعت فیلمسازیِ هند ٤٨٣

فصل دوم: تعامل شاخه‌های مختلف بودا و سینمای چین، کره، هنگ‌کنگ و آمریکا/ ٤٨٥

مقدمه ٤٨٥
۱. شاکله کلی از آیین بودا ٤٨٧
الف. بودا کیست؟ ٤٨٩
ب. افسانه اشراق بودا ٤٩٢
ج. تأسیس سازمان «سنگهه» برای ترویج بودا ٤٩٤
د. مبانی تعالیم بودایی و مخالفت با هندوئیسم ٤٩٥
اول: کرمه در کنار تناسخ ٤٩٥
دوم: انتقال روح (سمساره) ٤٩٦
سوم: تقدیر و وجود خدا ٤٩٦
ه. مسائل اخلاقی بودیسم ٤٩٧
چهار راه اخلاقی برای رهایی از رنج دائم و چرخه تناسخ ٤٩٧
رابطه سعادت و دنیا: بینش بودا به دنیا ٤٩٨
نقد و تحلیل اول: نگاهی به فیلم «بهار، تابستان، پاییز، زمستان... و بهار» ٤٩٩
نقد و تحلیل دوم: یادداشتی بر سریال جواهری در قصر (یانگوم بزرگ) ٥٠٢
نقد و تحلیل سوم: سکانس‌های بودایی فیلم ۲۰۱۲ ..... ٥٠٣
۲. انشعابات آیین بودا و گسترش آن ٥٠٤
الف. گسترش آیین بودا ٥٠٥
ب. امپراتوری آشوکا ٥٠٥
ج. کتب آیین بودا ٥٠٥
د. تحولات بودا ٥٠٦
ه. شاخه‌های بودیسم ٥٠٧
شاخه اول: مهایانه ٥٠٧
شاخه دوم: هنیه‌یانه ٥٠٧
شاخه سوم و متاخر: وجریانه (چرخ الماس/ بودیسم ٥٠٨
۳. سینما و فرقه‌های مختلف بودایی در چین، کره و هنگ‌کنگ ٥٠٩
الف) مهایانه یا بودیسم شرقی ٥٠٩
یک) تفاوت هنیه‌یانه و مهایانه ٥٠٩
دو) ذن، معروف‌ترین شاخه مهایانه؛ چگونه بودا به چین رفت؟ ٥١١

سه) سینمای هنگ‌کنگ و تبلیغ بودیسم از طریق هنرهای رزمی ۵۱۳
چهره‌های سینمای هنگ‌کنگ ۵۱٤
«چانگ چه» ۵۱٤
لای من وای ۵۱٤
بروس لی ۵۱٤
جکی چان ۵۱٤
عرفان بودایی ذِن، عصاره هنر رزمی و سینمای بودایی هنگ‌کنگ ۵۱۵
چهار) دین، تمدن و سینما در کره جنوبی ۵۱٦
نگاهی به تاریخ کره ۵۱٦
تاریخ هنرهای نمایشی و سینمایی کُره ۵۱۷
مسیحیت سکولار، التقاط فرهنگی و غربزدگی، کاتالیزور دوری هنر کره‌ای از سنت‌ها ۵۱۸
ذِن در هنر و سینمای کره ۵۱۹
هنر نگارش فیلمنامه از دید ذن ۵۱۹
نقد و تحلیل اول: پویانمای «گارفیلد در جشنواره خنده» و «راز کدوی سحرآمیز» ۵۲۰
نقد و تحلیل دوم: نگاهی به سریال «ایکیوسان» با روش تحلیل روایت یوسف‌زاده ۵۲۱
سبک، داستان و طرح در ایکیو سان ۵۲۲
احساس و معانی (ایکیو، توجه دادن به خود) ۵۲۳
ژرف‌ساخت ایکیو سان: آیین ذن بودیسم ۵۲۳
معرفی بودا و نظام بودایی توسط ایکیو ۵۲٤
٤. بودیسم تبتی (لامائیسم) و سینمای غربی ـ تبتی ۵۲٦
مقدمه ۵۲٦
الف. چگونگی پیدایش و تطور آیین لاما در تبت ۵۲٦
ب. ویژگی‌های آیین بودای تبتی ۵۲۸
یک) آیین تنتره (تانتره) ۵۲۸
دو) مکتب پونیزم و جادوگری تبتی ۵۳۱
سه) اعتقاد به راهبان تبتی ۵۳۲
چهار) غلتک‌های دفع شیاطین در مناسک تبتی ۵۳۳
ج. طبقه روحانیون تبت ۵۳٤
یک) تاسیس مکتب «معبد زرد» و ریاست دالایی لاما (قرن ١٤) ۵۳۵
دو) تعیین رئیس مذهبی وسیاسی در مکتب معبد زرد ۵۳٦
د. جشن‌های تبتی‌ها ۵۳۷
ه. تحلیل و بررسی چند اثر غربی مروج بودیسم تبتی ۵۳۸
نقد و تحلیل اول: هفت سال در تبت، سوپر استاری که لامائیست می‌شود! ۵۳۸
نقد وتحلیل دوم: بودای کوچک؛ جانشینی لاما و تناسخ با قرائت مسیحی ـ آمریکایی ۵۳۹
انسان کامل از دیدگاه تبتی‌ها در بودای کوچک ۵٤۰
کالاچاکرا، نماد اتحاد لامائیسم با غرب ۵٤۱
نقد و تحلیل سوم: فیلم کاندون؛ مدیریت غرب بر بودیسم و رهبر تبت ۵٤۳

اسکورسیزی و استفاده سیاسی از سنت ماندالا ۵۴۴
نقدوتحلیل چهارم: بررسی مستندهای «راهب خشمگین» و «بودیسم‌وسرمایه جهانی»..... ۵۴۶
نقد و تحلیل پنجم: ۲۰۱۲ ، فریادی کاپیتالیستی‌ـلامایستی، برای آینده جهان بی‌دین!..... ۵۴۷
اهداف سرمایه‌گذاری غربی‌ها از تولید مستند درباره بودیسم تبتی ۵۴۹
پیدایش بازار فیلم‌ها و مستندهای مذهبی لامایی، برای تحریف معنویت ۵۴۹
نقد و تحلیل ششم: روایتBBC در مستند «یک سال در تبت،یک مرد و سه‌شوهر!»..... ۵۵۱
الف: ترویج دو مسئله تکان‌دهنده توسط بی.بی.سی ۵۵۱
ب. بی‌فایدگی بودیسم تبتی، منهای تکنولوژی غربی! ۵۵۳
ج. ضدیت با سیاست‌های چین در این مستند ۵۵۴
د. راهبان موعظه‌گر تبتی در این مستند ۵۵۶
ه. نمایش ماندالا در این مستند ۵۵۶
نقد و تحلیل‌هفتم: مستند بوداهای گمشده افغانستان؛ تخریب اسلام و ترویج‌بودیسم..... ۵۵۷
الف. تاریخ‌تراشی برای بلخ، اسلام‌هراسی و تطهیر بوداییان! ۵۵۸
ب. سبک ساختاری ساده و گزارشی ۵۵۹
ج. طرح و داستان مبهم و بی‌سند ۵۵۹
د. معانی داستان مستند ۵۵۹
نگاهی به فرم وساختار در مستندهای مروج لامایسم ۵۶۰
نقد و تحلیل هشتم: انیمیشن «ماجراهای تن‌تن در تبت» بر اساس روش یوسف‌زاده..... ۵۶۰
داستان و فیلمنامه تن‌تن در تبت ۵۶۱
روساخت تن‌تن در تبت ۵۶۲
احساسی که به مخاطب منتقل می‌شود ۵۶۲
بررسی معانی اثر ۵۶۳
بررسی ژرف‌ساخت انیمیشن تن‌تن در تبت ۵۶۴

فصل سوم: تائو و کنفسیوس و سینمای چین/ ۵۶۵

مقدمه ۵۶۵
۱. عناصر اصلی و مشترک ادیان مردم چین ۵۶۷
الف. یکی شدن روح با طبیعت ۵۶۷
ب. یانگ و یین، نیروهای تعادل‌بخش ۵۶۸
ج. نظریه تائو؛ بیان نظم و تناسب عالم ۵۶۹
د. مسئولیت امپراتور در نظریه باستانی چین ۵۷۰
ه. پرستش زمین و تپه شی ۵۷۰
و. پرستش خدای آسمان ۵۷۱
ز. ارواح نیک و خبیث ۵۷۱
ح. احترام به خانواده و روح اجداد ۵۷۲
۲. خصوصیات مکتب تائوئیزم ۵۷۵
الف. صورت فلسفی تائو ۵۷۶

یک) رساله تائو ته چینگ ۵۷۷
دو) مهم‌ترین اصل اخلاقی لائو تسه ۵۷۹
سه) دو اصل دیگر اخلاق ۵۷۹
چهار) بت‌ها در مکتب لائو تسه و چند خدایی ۵۷۹
پنج) آرمان‌شهر تائو ۵۸۰
شش) چوانگ‌تزو ۵۸۱
ب. سحر و جادو در تائو ۵۸۱
ج. تائو به عنوان یک آیین رسمی ۵۸۲
۳. خصوصیات مکتب کنفسیوس ۵۸۵
الف. زندگی خصوصی کنفسیوس ۵۸۶
ب. تعالیم کنفسیوس ۵۸۶
یک) کتاب‌های مکتب کنفسیوس ۵۸۶
دو) قاعده لی ۵۸۷
دستور اول ۵۸۷
دستور دوم ۵۸۷
دستور سوم ۵۸۷
سه) قاعده شو ۵۸۸
چهار) اهمیت خانواده ۵۸۸
پنج) اصلاح عناوین و تولد آرمان‌شهر ۵۸۹
شش) چون تزو ۵۹۰
هفت) آموزش مذهب ۵۹۰
هشت) وظیفه انسان نسبت به مردگان ۵۹۱
نُه) موانع، معارضان و شارحان کنفسیوس ۵۹۱
گروه اول: تائوئیست‌ها ۵۹۲
گروه دوم: مهیست‌ها ۵۹۲
گروه سوم: قانونیان ۵۹۲
گروه چهارم: مکتب اصول‌محور منسیوس ۵۹۳
گروه پنجم: مبادی شون تزو ۵۹۳
٤. تحلیل و بررسی سینمای چین ۵۹۵
نقد و تحلیل اول: تحلیل فیلم «قول» با روش تحلیل روایت یوسف‌زاده ۵۹۵
داستان و فیلمنامه ۵۹۶
تأملی در پله دوم روایت در فیلم قول ۵۹۹
سوء تفاهم بزرگ درباره سینمای دینی و عرفانی ٦۰۰
ژرف‌ساخت فیلم؛ سخن کنفسیوس «قاعده شو» ٦۰۱
نقد و تحلیل دوم: فیلم «کونگ دانا/کنفسیوس»؛ بر اساس روش یوسف‌زاده ٦۰۲
سبک بیانی فیلم کنفسیوس ٦۰٤
طرح و داستان ٦۰۵

احساس و معانی ۶۰۵
ژرف‌ساخت فیلم ۶۰۶
نقد و تحلیل سوم: تحلیل فیلم «تار زندگی» بر اساس روش روایت یوسف‌زاده..... ۶۰۸
داستان فیلم ۶۰۹
یک اثر تصویری سرشار از موسیقی ۶۰۹
ژرف‌ساخت اثر ۶۰۹
نقد و بررسی پنج‌لایه‌ای ۶۱۰
نقد و تحلیل چهارم: فیلم صخره سرخ؛ لانگ‌شات‌هایی برای نهایت کلوزآپ درون ... ۶۱۱
خلاصه داستان ۶۱۲
بررسی و تطبیق فیلم ۶۱۳
حضور قانون تائو و مینگ ۶۱۴
عدم قانون چی به‌صورت ملموس و جایگزینی تدبیر و حکمت ۶۱۵
نقد و تحلیل پنجم: فیلم سینمایی قهرمان؛ کاوش اعماق ذهن با روایت‌های متعدد ۶۱۶
۵. استقبال هالیوود از عرفان‌های شرقی..... ۶۱۸
بازنمایی غرب از شرق: معنویت شرقی در هالیوود و دوری از حق و حقیقت..... ۶۲۱
۶. بازار چین و فیلم‌های آمریکایی..... ۶۲۴
نقد و تحلیل چند اثر غربی درباره چین..... ۶۲۵
نقد و تحلیل اول: مردی با مشت‌های آهنین ۶۲۵
نقد و تحلیل دوم: مستند چین آبی ۶۲۶
۷. نگاهی تحلیلی به برخی از پویانمایی‌های شاخص درباره مکاتب چینی..... ۶۲۸
پویانمایی (انیمیشن)..... ۶۲۸
نقد و تحلیل اول: بررسی پویانمایی مولان..... ۶۲۸
نگاهی به داستان و فیلمنامه ۶۲۹
بررسی معانی در مولان ۶۳۰
سوم) احترام به اجداد ۶۳۱
ژرف‌ساخت پویانمایی مولان ۶۳۱
نقد و تحلیل دوم: پاندای کنگ‌فوکار (۱) با روش تحلیل یوسف‌زاده..... ۶۳۲
روساخت پاندای کنگ‌فوکار..... ۶۳۳
بررسی حس منتقل شده به مخاطب و مبانی فکری ۶۳۵
بررسی معانی و ژرف‌ساخت انیمیشن ۶۳۶
اول) پیدایش جهان و مرکز ثقل بودن معابد چینی و دربار پادشاهان ۶۳۶
دوم) یانگ وییِن و نظریه تائو ۶۳۶
سوم) خالی بودن نامه اژدها؛ تاکید بر نیروی درون ۶۳۷
نقد و تحلیل سوم: بررسی سریال پویانمایی «دوقلوهای افسانه‌ای»..... ۶۳۸
تصرف غربی در الهگان چینی و ایجاد تناقض..... ۶۳۹
ژرف‌ساخت ۶۴۱
نکته پایانی درباره انیمیشن و انتقال مکاتب فکری ـ دینی..... ۶۴۲

فصل چهارم: آیین شینتو و سینمای ژاپن/ ٦٤٤

مقدمه ٦٤٤
۱. تعریف و آشنایی با شینتو ٦٤٥
۲. خدایان در شینتو ٦٤٧
الف. کامی، معبود شینتوها ٦٤٧
ب. الوهیت نسل امپراتوران ژاپن در سینما ٦٤٨
ج. معبد ایسه (ایزه) ٦٥٠
د. سرزمین گرایی! ٦٥١
ه. نام برخی از خدایان مهم شینتو ٦٥٣
۳. عبادت و پرستش در شینتو ٦٥٤
الف. اخلاق خانوادگی و سینمای ژاپن ٦٥٤
ب. اهمیت فوق‌العاده مردگان در اعتقادات و سینمای ژاپن ٦٥٥
ج. پرستش در شینتوییسم ٦٥٦
رکن اول: تطهیر (هارائی) ٦٥٦
رکن دوم: پیشکش (شین سن) ٦٥٦
رکن سوم: دعا (نوریتو) ٦٥٧
رکن چهارم: ضیافت نمادین (نائورایی) ٦٥٧
د. معبد خدای خورشید و پرچم ژاپن ٦٥٧
ه. ساختار و معماری معابد شینتویی و سینمای ژاپن ٦٥٩
و. بوشیدو یا روش دلاوران سامورایی ژاپنی ٦٦١
هشت صفت در آیین بوشیدو ٦٦١
سامورایی‌های شجاع در سینما ٦٦٢
٤. سیر تاریخی شینتو ٦٦٥
۵. نمادها و اسطوره‌ها ٦٦٩
الف. پل «هاشی» ٦٦٩
ب. توتم ٦٦٩
ج. تیر و کمان (فیتیش) ٦٧٠
د. جشن‌ها ٦٧٠
ه. خانه‌تکانی نیم‌سالانه ٦٧٠
و. کتب مقدس ٦٧٠
ز. توری ٦٧١
ح. محافظان و ملازمان خدایان ٦٧٢
٦. تبلیغ آیین شینتو در صنعت انیمیشن ژاپن ٦٧٤
آشنایی با صنعت پویانمایی در ژاپن، کابوکی، مانگا و انیمه ٦٧٥
آشنایی با برخی از شرکت‌های انیمیشن‌سازی ژاپن ٦٧٥
شرکت تاتسونوکو ٦٧٥

شرکت توبی ۶۷۶
شرکت نیپون انیمیشن ۶۷۶
شرکت کناک ۶۷۷
شرکت جیبلی ۶۷۷
صنعت انیمیشن ژاپن، رحم اجاره‌ای غرب! ۶۷۸
انیمیشن‌ساز مطرح ژاپنی: هایاتو میازاکی ۶۷۹
نقد و تحلیل اول: انیمیشن همسایه من توتورو ۶۸۱
نقد و تحلیل دوم: بررسی انیمیشن شهر اشباح ۶۸۳
نقد و تحلیل سوم: بررسی انیمیشن پونیو ۶۸۴

بخش پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و راهکارهای دستیابی به سینمای دینی/ ۶۸۹

مروری اجمالی بر اثر حاضر ۶۹۱
چرایی تفصیل روش‌شناسی در این اثر ۶۹۱
مروری بر فصل مکاتب غربی و سینما ۶۹۲
تعامل یهودیت و سینما ۶۹۳
تعامل مسیحیت و سینما ۶۹۴
مروری بر فصل آیین‌های شرقی و سینما ۶۹۵
تعامل هندوئیسم و سینما ۶۹۶
تعامل بودیسم و لامائیسم و سینما ۶۹۹
تعامل تائو و کنفسیوس و سینمای شرق و جنوب شرق آسیا ۷۰۰
تعامل شینتو و سینما ۷۰۱
پیشنهادات کاربردی برای پژوهشگران، منتقدین، هنرمندان، فیلمسازان و مسئولین ۷۰۳
آسیب‌های اصلی پیش روی سینمای دینی ۷۰۳
راهکارهای دستیابی به سینمای دینی آرمانی ۷۰۴
الف. اجتماعی ـ فرهنگی ۷۰۴
ب. هنری ـ رسانه ای ۷۰۵
اولا: در عرصه فلسفه و حکمت هنر و رسانه ۷۰۵
ثانیاً: در عرصه اقتصاد هنر و رسانه ۷۰۵
ثالثاً: در عرصه تولید و پخش ۷۰۶
ج. علمی ـ آموزشی ۷۰۷
د. حکومتی و نهادی ۷۰۸
اولاً: در عرصه سیاستگذاری ۷۰۸
ثانیاً: در عرصه اجرایی ۷۰۸

منابع و مآخذ/ ۷۱۱

۱. منابع فارسی ۷۱۱
الف: کتاب ۷۱۱

ب: پایان‌نامه ۷۲٤
ج: مقاله ۷۲٤
۲. منابع عربی ۷۲٦
۳. منابع لاتین ۷۲۷
٤. منابع اینترنتی ۷۲۷

نمایه‌های موضوعی / ۷۲۹

آیات قرآن کریم ۷۳۱
اعلام و اشخاص ۷۳۲
تصاویر، اشکال و جداول ۷۳۹
سرزمین‌ها و مکان‌ها ۷٤۰
فیلم، انیمیشن و مستند ۷٤۳
کتاب مقدس ۷٤۷
مفاهیم و اصطلاحات ۷٤۹

سخن ناشر

دین از ابتدای پیدایش انسان، نقشی مهم و تأثیری ژرف در ساحات مختلف زندگی آدمی داشته است. هنرمندان و سینماگران نیز به تبع مردم، جامعه و تاریخ، همواره نگاه‌های دینی را خودآگاه یا ناخودآگاه به همراه داشته‌اند و نحوه روایت، سبک استفاده از تکنیک‌های بصری و صوتی، نحوه کاربرد موسیقی و افکت‌های خاص، چگونگی استعمال مؤلفه‌های ژانر، نحوه سوژه‌سازی، زاویه دید در فیلمبرداری، فیلمنامه، کادربندی، مونتاژ، شیوه پردازش شخصیت‌های در آثار و ...، بر سبک دین‌مداری مخاطبان و تعیین چگونگی مواجهه با عناصر دینی مؤثر بوده‌اند. ورود بشر به دوره مدرن و کم‌توجهی به دین، باعث شد بازگشت بشر به دین در دوره پسامدرن، با تحریف و گمراهی بسیاری همراه شود. از طرف دیگر، رسانه در دنیای جدید ادعای رقابت با دین دارد و می‌کوشد جای دین را بگیرد و لذا اصل پژوهش در سینما از منظر دینی، اجماع نظر گسترده‌ای را به‌وجود آورده است و طیفی از تحقیقات مهم را در مجامع آکادمیک، دینی و هنری در پی داشته است؛ به همین جهت، در این پژوهش تلاش شده است با بررسی مؤلفه‌های دینی و شبه دینی در سینمای غرب و شرق با نگاهی جامع از حیث تکنیک و ساختار، فن و زیبایی‌شناسی، مدیریت و حکمت هنر و رسانه پرداخته شود؛ همچنین محققان این اثر، همان‌گونه که در فصل روش‌شناسی ذکر شده است، کوشیده‌اند که در تحلیل و نقد فیلم‌ها و انیمیشن‌های مطرح شده، از روش‌هایی استفاده کنند که از یک‌جانبه‌گرایی و توجه صِرف به فرم، فاصله بگیرند و نگاهی دقیق‌تر و جامع‌تر به فرم، محتوا، مدیریت، فلسفه و فرهنگ محیط تولید اثر داشته باشند، تا تحلیل‌های ارائه شده، قرابت بیشتری با واقعیت‌های موجود و حقیقت اثر هنری داشته باشند.

اثر پیش‌رو، پژوهشی مهم و استراتژیک است که در مدت بیش از هفت سال، با حمایت «اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه» صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

و همکاری انجمن سواد رسانه مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم به سرانجام رسیده است. از مهم‌ترین نکات قوت این پژوهش که به مثابه دایره‌المعارفی در موضوع دین و سینما درآمده است، عمق و جامعیت تحلیل‌ها در کنار گسترش عرضی کار و توجه به کشورهای مهم واجد سینما در جهان است، به گونه‌ای که مؤلفه‌های مکاتب و آئین‌های شبه دینی در سینمای آمریکا، اروپا، هند، چین، هنگ‌کنگ، ژاپن و کره مورد تحلیل جدی قرار گرفته است. علت عدم پرداخت به سینمای اسلامی و فیلم‌های کشورهای مسلمان در این اثر، گستردگی بیش از حد این موضوع می‌باشد که لازم است در آثار دیگری بدان پرداخته شود.

این اثر با مدیریت کلی جناب آقای محمدحسین فرج‌نژاد به سرانجام رسیده و شایسته است که از ایشان و دیگر همکارانشان به خصوص آقایان محمدسعید قشقایی و محمدجواد عرب‌سالاری که مدیریت بخش‌هایی از کتاب را بر عهده داشته‌اند، تشکر کرد. امید که این اثر، قدمی مؤثر در پژوهش‌های سینمایی و رسانه‌ای جامع و مبتنی بر فرهنگ و حکمت اسلامی باشد و در آینده شاهد تداوم این مسیر باشیم.

اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران
انجمن سواد رسانه مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

پیشگفتار

بسم الله و بالله و الحمد لله و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و سلم لاسیما بقیه‌الله الاعظم روحی له الفدا. خدای بزرگوار و اولیای الهی را شاکریم که توفیقی دست دادند تا پس از چند سال، مجموعه نویسندگان اثر پیش رو، بتوانند آن را به نتیجه برسانند و خدمت مخاطبان فرهیخته حوزوی، دانشگاهی و اهالی هنر و مطالعات دینی سینما و رسانه تقدیم کنند. در ابتدا نوشتن چنین کتابی با این گستردگی که همانند دانشنامه‌ای خلاصه و منسجم در باب دین و سینماست، مدّنظر نبود؛ ولی به عنایت الهی و با برنامه‌ریزی و حمایت مسئولان «اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه» صداوسیما و همتِ محققین و ناظر محترم، این کتاب بدین صورت عرضه می‌شود. گرچه هنوز جای کار بسیاری وجود دارد اما امیدواریم این اثر، توانسته باشد روزنه‌ای به سوی حقیقت باز کند.

چون این نوشته از آغاز طراحی و اجرا، به عنوان مقدمه‌ای برای تحقیقات بعدی در اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، درباره «نسبت دین اسلام و سینما و رسانه» و «چگونگی تصویرسازی معانی و مفاهیمِ کلامی، فلسفی، عرفانی و تاریخی دین اسلام در رسانه و سینما» در دست تهیه بود، محققین، از طرفی متوجه تجربه سینمایی غرب بوده‌اند، زیرا مکاتب یهودیت و مسیحیت تشابهاتی از جهت اعتقادی، فلسفی، عرفانی و تاریخی با اسلام دارند؛ و از طرفی نگاهی عالمانه به سینمای شرق و آئین‌های شرقی داشته‌اند، زیرا این مکاتب نیز تشابهاتی در مباحث اخلاقی، فلسفی و عرفانی با اندیشه اسلامی دارند. در این کتاب، سعی برآن بوده است که توصیفی دقیق اما اجمالی، از نحوه تأثیرگذاری آموزه‌های دینی یا شبه دینی بر سینمای شرق و غرب داشته باشیم و نحوه تعامل سینمای شرق و غرب را نیز در نظر بگیریم؛ لذا در این کتاب بررسی سینمای ایران و کشورهای مسلمان، در نظر نبوده است و این کار به پروژه‌های بعدی واگذار شده است. امید است که این مهم به دست همین تیم یا سایر محققین به انجام

برسد و جریان‌شناسی خوبی از جریانات سینمای دینی در ایران و جهان اسلام انجام شود.

طبیعی است که برای چنین کار غامض و دقیقی، به «مکاتب دینی و شبه دینی سنتی و تاریخی» و «مکاتب جدید و التقاطی اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست ویکم» نیز به نحو مفصلی نظر داشته باشیم؛ اما به دلیل ضیق مجال، در این پروژه، در حد مختصری به «آئین‌ها و مکاتب دینی سنتی» پرداخته‌ایم که پیروان بیشتری در جهان دارند و ان‌شاءالله در پروژه‌های مستقل بعدی، می‌توان نگاهی جامع‌تر به سینمای متأثر از مکاتب و آئین‌های دینی و عرفان‌های جدید و پست مدرن و التقاطی و اومانیستی معاصر و دین نوین جهانی یا معنویت عصر نوین داشت. امید که صاحب‌نظران با تذکر سستی‌ها و قوت‌ها، پژوهشگران این اثر را، و در نتیجه، جامعه علمی را در رسیدن به شناخت جامع‌تر و دقیق تر در امر سینما و رسانه دینی یاری رسانند.

در اینجا فرض است که به رسم ادب و قدرشناسی، بعد از شکر الهی، از محققین و همکاران بزرگواری که با تخصص‌های خود در مباحث هنر، سینما، فلسفه، عرفان و ادیان در تهیه این اثر به هر نحوی کوشیدند، کمال تشکر را داشته باشیم که قطعا بدون اینان، کاری محال پیش‌رو بود؛ خصوصاً باید از این بزرگواران تشکر کرد:

ـ جناب آقای محمدسعید قشقایی که مدیر بخش‌های بودا و تائو و کنفسیوس بودند و زحمت قابل تقدیری برای شناخت دقیق‌تری از مکاتب و سینمای چین و کره و شرق آسیا متحمل شدند.

ـ جناب آقای محمدجواد عرب‌سالاری که مدیر بخش‌های شینتو و هندو بودند و تلاش فراوانی برای فهم دقیق سینمای هند و ژاپن و نوشتن مطالب این بخش کشیدند.

ـ جناب آقای دکتر رفیع‌الدین اسماعیلی که در استقصا و مقایسه روش‌های تحلیل فیلم و رسانه، زحمات شایان تقدیری کشیدند.

ـ جناب حجه‌الاسلام و المسلمین دکتر سعید ارجمندفر که بخش سینمای صهیونیسم مسیحی و آخرالزمان، بدون توجه به پایان‌نامه و متن دروس ایشان، قطعاً ابتر و ناقص می‌ماند.

ـ جناب آقای محمدحسن فرج‌نژاد که در رفع نواقص و بازخوانی و تکمیل کلّ کار، خصوصاً بخش‌های مسیحیت صهیونیسم و سینمای چین و هند، کوشش وافری روا داشتند.

ـ جناب آقای سید ابوالفضل فرزانه که در تحلیل سینمای هلنیستی ما را یاری رساندند.

همچنین باید قدردان زحمات شایانِ سرکار خانم حکیمه مهدیان، سرکار خانم دکتر حفیظه مهدیان، سرکار خانم راضیه سادات‌تنکابنی، سرکار خانم الهام عباسی و سرکار خانم فائزه حسین‌خانی در تکمیل مباحث سینمای مسیحی و یهودی، در بخش‌های مختلف آن بود که بدون یاری ایشان این بخش‌ها ناقص بود. تلاش مدوام این خواهران محترم و همچنین سرکارخانم موسوی و سرکار خانم معصومه سرخی در برقراری و تداوم هشت ساله جلسات رسانه‌پژوهی و سینمای دینی و سواد رسانه‌ای در واحد رسانه معاونت فرهنگی جامعه‌الزهراء(سلام‌الله علیها) به مدیریت حجه‌الاسلام والمسلمین یوسفیان و سرکار خانم خزائلی، به نتیجه رسیدن این کتاب را ممکن کرد. پس اظهار قدرشناسی از همه این بزرگواران و همچنین مدیران عالی‌تر جامعه‌الزهرا(سلام‌الله علیها) که حامی ما بوده‌اند، رسم جوانمردی و ادب است. به امید اینکه چنین الگوهای آموزشی ـ پژوهشی و دوره‌های سواد رسانه‌ای جامع، در مراکز علمی و فرهنگی تداوم وگسترش یابد و همه ابعاد رسانه مورد مداقه قرار گیرد.

در انتها تشکر ویژه خود را نثار مدیران کل و دیگر مدیران، پژوهشگران و کارشناسان شکیبای «اداره‌کل پژوهش‌های اسلامی رسانه» صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران می‌کنیم که طولانی‌شدن کتابت این پروژه در دو فاز چند ساله و ویراستاری طولانی آن را تحمل کردند و مشوق و حامی نویسندگان بودند. خصوصاً باید تشکر خود را از ناظر محترم، جناب حجه‌الاسلام و المسلمین غلامرضا یوسف‌زاده ابراز کنیم که در طول این مدت، نظرات تکمیلی دقیقی بر این نوشته داشتند و رفع ایرادات خصوصا در بحث روش‌شناسی را مدیون نظارت ایشان هستیم.

همچنین لازم است که از دکتر محمد حسنی و سایر مسئولین مرکز فرهنگی هنری دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم و انجمن سواد رسانه‌ای طلاب در آن مرکز، که در انتشار این اثر یاور ما بودند، تشکر کنیم.

نیز بایسته است که محبت‌ها و امعان نظر خاص جناب آقای احمد بنیادی که نظرات ایشان در غنای فنی و صفحه‌آرایی کتاب، تأثیر ویژه‌ای داشت را قدر بدانیم و تشکر خاص خود را به این عزیز ابراز داریم.

قطعا عزیزان دیگری نیز هستند که به دلیل عدم برخورد مستقیم نویسندگان با آنها، نام بردن از آنها ممکن نیست و حق این است که سپاسگزار زحمات همه آنان باشیم.

همچنین فراموش نمی‌کنیم که خانواده‌ها، خصوصاً همسران محترم نویسندگان، مجاهدانه و با بذل ایثار و محبت خویش، حامیان گمنام خلقِ این کتاب بودند. بی‌شک بدون صبر و خانواده‌داری آنان، این کار به سرانجام نمی‌رسید. از خدای متعال، در خواست عنایت و توفیق برای تمامی عزیزان مذکور را داریم.

گروه نویسندگان این کتاب، بر نقایص کار خود معترفند و منتظر نقدها و نظرات فرهیختگان و هنرمندان و مخاطبین ارجمند در مسیر بهتر شدن این نوشته هستند تا ان‌شاءالله بتوانند با کمک نظرات صائب و نقدهای ارزشمند، قدم‌های بعدی در راستای فهم و تحلیل دقیق‌تر سینمای دینی و دینی شدن سینما و ترویج سواد رسانه‌ای در این حوزه از رسانه را محکم‌تر بردارند.

محمدحسین فرج‌نژاد
Mhfaraji@gmail.com

بخش اول: کلیات و مفاهیم اصلی

مقدمه

ضرورت انجام این تحقیق

هدف از نوشتن این کتاب

پیشینه پژوهش

ویژگی اثر حاضر

تأملی‌در تعریف دین و امر قدسی

و مبانی تعریف آن در دنیای جدید

مقدمه

محمدحسین فرج‌نژاد

«دین» از بدو پیدایش انسان، همراه او بوده و همواره نقش مهمی در زندگی آدمی داشته است، چراکه اولین انسان، فرستاده خدا بود و آئین الهی را برای اداره زندگی بشر به ارمغان آورد. حتی در عصر مدرن، که سکولاریسم و لائیسم، عملاً عنان جوامع غربی را در دست داشته است، باز هم تأثیر دین در جامعه انسانی، قابل توجه بوده است. البته واضح و مبرهن است که در دوران پسامدرن، توجه بیشتری به دین و معنویت شده است؛ چراکه در این دوران، تفرعن مدرنیته و اومانیسم همه جانبه، با ظهور ماشینیسم و تکنولوژی مخرب و آلودگی‌های منبعث ازآن، کاملا تجلی یافت، خطرات و مضرات مدرنیته، به ظهور کامل رسید، اندیشمندان به وجوه منفی مدرنیته بیشتر توجه کردند، لذا نوعی بازگشت به دین، معنا و سنن پیشین، در میان ابنای آدم زنده شد. این روند، در ناحیه استراتژیک غرب آسیا، با پیروزی انقلاب دینی مردم مسلمان ایران در مقابل تکنولوژی و قدرت اطلاعاتی غرب، تشدید شد و قدرت اجتماعی و سیاسی دین، بیش از گذشته به اثبات رسید.

در طول تاریخ، برخی دنیامداران، از نام «دین» سوء استفاده کرده و توهمات و جعلیات خود را به نام دین به مردمان قالب کرده‌اند. غالبا این اشتباه راهبردی وجود داشته است که ماهیت مسیحیت ممسوخ و یهودیت دنیاگرا و آئین‌های شرقی، با اسلام یکی پنداشته شده است؛ در حالی که بنا به اعتقاد قرآن، ماهیت ثابت «دین» در کل تاریخ یکسان بوده است. دین یا به تعبیری، برنامه خدا برای زندگانی بشر، به دلیل ثبات فطرت، عقل، سُنت‌های تاریخی و خالقِ یکسان در تمام دوران، تغییرناپذیر است و تنوع پیامبران و اولیای الهی، برای احیای دین حنیف ابراهیمی و جلوگیری از انحرافات دینی و توجه به اقتضائات جدید زندگی، برای رفع نیازهای جدید مبتنی بر همان اصول ثابت دینی بوده است.

سینماگران نیز به سهم خود، به تبع جامعه و تاریخ، همواره بن‌مایه‌های نگاه دینی داشته و در آثارشان، بدان توجه کرده‌اند؛ البته این تعامل، فراز و نشیب‌هایی نیز داشته است. سینما، با استفاده از روایت و تکنیک‌های بصری وصوتی، می‌تواند تأثیر شایانی بر مخاطبین خویش بر جای بگذارد. عوامل سینمایی، توانسته‌اند نوع نگاه خاص خود را به مردم غرب و شرق تحمیل کنند و از راه سوژه‌سازی یا نحوه خاص پردازش سوژه‌ها، هدایت فرهنگی جامعه را به دست بگیرند و برخی حساسیت‌ها را کم کنند یا بزدایند و با نیازسازی‌های کاذب، برخی حساسیت‌های مورد نظر خویش را توسعه دهند. خصوصا در جوامع غربی که مخاطبان سینما بیش از سایر جوامع هستند و تکنولوژی و سرمایه‌گذاری جدی‌تری در ساخت فیلم وجود دارد، این تأثیرگذاری افزون بوده است. از سویی سکولاریسم حاکم بر جوامع غربی و کم قوتی نهادِ دین و خانواده در اداره اجتماع، بر اهمیت نقش سینما در جهت‌دهی به نگاه مردم در آنجا افزوده است؛ تا آنجا که اکنون رقیب بسیار جدی نهادهای منسجم آموزشی غرب، نیز محسوب می‌شود. لذاست که می‌توان بسیاری تحولات جهان معاصر را از دریچه نگاه سینما نگریست و میزان تعامل سینما، دین و آئین‌های شبه‌دینی را مورد کنکاش قرار داد.

اکنون که بیش از صد سال از عمر سینما می‌گذرد، سینمای دینی، قدسی و معناگرا، به عنوان یکی از پیشروترین و پرمخاطب‌ترین انواع سینمایی مطرح هستند. توجه رسانه‌های جهانی، به حضور دین در زندگی بشر به نحو شگفت‌آوری رشد کرده است و مضامین دینی در فیلم‌های ظاهراً سکولار، نیز مورد تأمل و تکرار قرار گرفته، ضروری است که محققین حوزوی و دانشگاهی به سمت فهم و تحلیل دقیق آن بروند و اهالی هنر ورسانه نیز در مطالعات خویش، بیش از پیش به سینمای دینی بپردازند.

در این نوشته، همت بر آن بوده که نحوه تعامل نگره‌ها، مؤلفه‌ها و عناصر دینی و شبه‌دینی مکاتب و آئین‌های مهم جهان و سینماهای مطرح مورد بررسی قرار گیرد. همانگونه که در پیشگفتار ذکر شد، بررسی رابطه دین اسلام و سینمای ایران و دیگر کشورهای اسلامی چون مصر و ترکیه در این باب، نیاز به نوشته‌های مفصل و جداگانه‌ای دارد که در این کتاب مدّنظر نبوده است.

الف. ضرورت انجام این تحقیق

درباره تاریخ، اندیشه، عرفان، مقدسین و نمادهای مسیحی، در سینمای غرب ـ اروپا و خصوصاً آمریکا ـ فیلم‌های زیادی تولید شده که باید در چارچوب نگاه مسیحی مورد تأمل قرار گیرند. پیرامون یهودیت، تاریخ، پیامبران و بزرگانش، نیز فیلم‌های بسیاری تولید شده که با توجه به درهم‌آمیختگی پیچیده دین، ملیت و قومیت یهودی، باید با دقت بسیاری به تحلیل آن نشست. تشابهات و تفارقات فیلم‌های یهودی و صهیونیستی نیز باید مورد توجه باشد، چراکه اکثر فیلمسازان یهودی آمریکایی، به تفکر صهیونیستی نزدیک‌ترند تا ضدصهیونیسم.

در سینمای چین، مبتنی بر مکاتب و آئین‌های دینی چینی، فیلم‌های زیادی درباره نمادها، اساطیر و اندیشه‌های دینی تائو، کنفسیوس و سنت‌های قدیمی چینی ساخته شده است. گرچه در سینمای هند، کره و ژاپن ــ که بیشتر متأثر از فرهنگ غرب وسکولاریسم هستند ـ کمتر بدین امر پرداخته شده، اما باز هم در این حوزه آثار فراوانی برای تحلیل و بررسی در این کشورها نیز وجود دارد. بنابراین، دلایلی که لزوم انجام این تحقیق را ضروری می‌نمایاند، به اجمال در بندهای ذیل آمده است:

۱. شناخت دقیق از چگونگی تصویر آئین‌ها و مکاتب دینی در سینمای جهان؛

۲. جریان‌شناسی اندیشه، اعتقادات و تاریخ گروه‌های مهم سینما در رسانه‌های جهانی؛

۳. تقویت سواد و بصیرت رسانه‌ای مخاطبان، هنرمندان، محققان و برنامه‌ریزان؛

٤. جلوگیری از تسلط قرائت هژمونیک آمریکایی، غربزده و شرق‌زده درباره بازنمایی و تصویرسازی دین سینمایی؛

۵. بهینه‌سازی و تقویت جریان نقد سینمایی و هنری و پژوهش و فلسفه هنر در کشور؛

٦. وصول به معیارها و شاخص‌های تصویری کردن دین در سینما مبتنی بر تفکر اسلامی؛

۷. اجتناب از فرم‌زدگی و تکنیک‌زدگی در نقدهای سینمایی و مجامع علمی‌ـفرهنگی؛

۸. شفاف‌سازی حقایق تاریخی و تفکرات وارداتی شرق‌آسیا و هندی از طریق سینما؛

۹. فهم عمیق‌تر نوع تصویرسازی هنر و سینمای غرب از شرق و برای ممالک شرقی؛

۱۰. تقویت نگاه راهبردی به سینمای دینی‌جهان و فهم‌استراتژیک اهداف سرمایه‌گذاران سینما و رسانه.